

*Lészai Lehel:*¹

Jézus többi tanítványa, nőtanítványai és származási helyük

Jesus' Other Disciples, Women Disciples and their Place of Origin

The election and mission of Jesus was followed by the vocation and election of the disciples. Jesus called and elected his disciples on the basis of his sovereign will. Their call reminds us sometimes of the vocation of the Old Testament prophets. His disciples did not have to endure a period of probation as the followers of the Teacher of Righteousness in Qumran and they were not elected to study the Torah as the disciples of the rabbis. The goal of the rabbis was not to bind their disciples to their own person but to teach them devotion to the Torah. Therefore, it was quite common for a disciple to leave his rabbi, and find another one if he thought that the new teacher could provide him better instruction. The goal of the Greek philosophers was the same: not to attach the student to their person but to teach them to search for the truth which was above both of them. Jesus called his disciples – among whom some were from the group of disciples of John the Baptist – not for theoretical teaching but for the continuation of his service. When they were called, they had to abandon their jobs, their homes, their relatives, in one word everything, and they even had to give up their lives. Jesus elected twelve disciples because by this he indicated that he has laid claim to all twelve tribes of Israel, and through his disciples he gathers the old-new people of God for salvation. Some of the disciples were poor and others were rich, and they were people having different livelihood. Among them there were tax collectors, who served the Roman Empire without any reservation previously, and zealots who formerly belonged to the radical Jewish party. Jesus gathered all these men around him and transformed them into new persons. Many people queried the moment of coming into being of the Twelve's group. Those stated that they were the outcome of the congregation's faith after Easter, or the outcome of Mark's fantasy which was placed before Easter. It cannot be denied – despite many suppositions and attractive hypotheses which assert the contrary – that Jesus called and elected the twelve disciples before Easter. Their election was from a larger group of disciples. It was not necessary for everyone to leave everything behind in order to follow him, because he had many disciples who remained at home, and female disciples, who served him from their wealth on the way. The disciples came geographically from Galilee, which is significant with regard to their later mission.

Keywords: disciples, Jesus, women, Galilee.

---

1. Egyetemi előadótanár, BBTE Református Tanárképző Kar, email: csemete1@yahoo.com.

Jézus az első tanítványait a halászhálójuk és a vámszedőasztaluk mellől hívta el. Amikor elhívta őket, akkor egy nagyobb, addig is őt követő csoport tagjai közül választotta ki őket. Azt fogjuk megvizsgálni, hogy kik is követték őt a tizenkét tanítványon kívül. Elsősorban gondolunk itt a hetven(két) tanítványra, az ötszáz tanítványra, a százhusz tanítványra és nem utolsó sorban arra a megszámlálhatatlan tömegre, amely a tanítványokkal együtt követte őt, és megjelent különböző alkalmakkor a hallgatói körében. Az őt követő tanítványi seregben vizsgálat tárgyává tesszük a nők helyzetét, mert róluk kevés szó esik az evangéliumokban, és még nagyobb csend övezi személyüket a mai teológiai irodalomban. Végül pedig azt kutatjuk, hogy a tizenkét tanítvány helyileg honnan származott.

Jézus többi tanítványa

A Mk 3,13–14-ben utalást találunk arra, hogy Jézus „προσκαλεῖται οὓς ἠθέλεν αὐτός – magához hívta, akiket akart” és „ἐποίησεν δώδεκα – tizenkettőt választott ki”. Ebből következtetni lehet arra, hogy Jézus nagyobb tanítványi körből szólítja ki, választja ki a tizenkét apostolt.² Egyes magyarázók szerint csak a tizenkét tanítvány volt jelen a kiválasztásnál, de azért nem zárják ki teljesen egy nagyobb tanítványi csoport létezését.³ Sherman Elbridge Johnson azt állítja, hogy amikor Márk a Jézus szűkebb tanítványi csoportjáról beszél, akkor mindig ‘tizenkettőnek’ nevezi őket (6,7; 9,35; 10,32; 11,11; 14,10.17.20.43), ezzel különböztetve meg őket a követők számosabb csoportjától.⁴ Még egyértelműbb a Lk 6,13 szövege, ahol azt olvassuk, hogy „προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ’ αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν – odahívta tanítványait, és kiválasztott közülük tizenkettőt, akiket apostoloknak is nevezett”. Itt a tizenkét apostol meg van különböztetve a tanítványok nagy sokaságától. I. Howard Marshall felhívja a figyelmet, hogy itt egy nagyobb csoportból van kiválasztva egy kisebb csoport, és feltételezhető, hogy a többi tanítvány egy időre lement a hegyről, magára hagyva Jézust és a kiválasztott tizenkét apostolt.⁵ Lukács evangéliumában nagyrészt a tizenkettőt jelenti a

2. Dennis Eric NINEHAM: *The Gospel of St. Mark*. The Pelican Gospel Commentaries, London: Adam & Charles Black, 1968². 116; John James VINCENT: *Disciple and Lord: The Historical and Theological Significance of Discipleship in the Synoptic Gospel*. Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Theologischen Fakultät der Universität Basel, Sheffield: Sheffield Academy Press, 1976. 51; Walter GRUNDMANN: *Das Evangelium nach Markus*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt Berlin, 1977². 101.
3. William L. LANE: *The Gospel According to Mark*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1974. 132; James DONALDSON: “Called to Follow: A Twofold Experience of Discipleship in Mark.” *Biblical Theology Bulletin* 5 no. 1, 1975. 68; Morna D. HOOKER: *The Gospel According to St Mark*. Black’s New Testament Commentaries, London: A & C Black, 1991. III.
4. Sherman Elbridge JOHNSON: *A Commentary on the Gospel according to St. Mark*. Black’s New Testament Commentaries, London: Adam & Charles Black, 1960. 75–76.
5. I. Howard MARSHALL: *The Gospel of Luke. A Commentary on the Greek Text*. The New International Greek Testament Commentary, Exeter: The Paternoster Press, 1978. 238.

tanítványokat, jöllehet a fogalom sokkal tágabb keretekkel bír (Lk 19,37).⁶ François Bovon azt jegyzi meg, hogy ebben a jelenetben Jézus nem hívja el a tanítványait, mert ez már megtörtént korábban, hanem megszólítja őket, kihívja őket a többiek közül.⁷

Kiket is jelent ez a szélesebb tanítványi kör? Elsősorban gondolnunk kell a hetven(két)⁸ tanítványra, hiszen Lk 9,1–5 beszámolója után, amelyben a tizenkét tanítvány kiküldéséről olvassunk, következik a 10,1–12 perikópa, ahol Jézus hetven(két) tanítványt ἀναδεδίκνυμι („rendel” Károliban, „szolgálatba állít” az új fordításban, de a szó jelentésének holdudvarába tartozik az is, hogy ‘beiktat, tisztébe helyez, kinevez’) és küld ki ugyanolyan megbízatással, mint az apostolokat korábban.⁹ A hetven(két) tanítványról Lukács megjegyzi, hogy „ἑτέροις – mások” voltak. A kérdés az, hogy kikhez képest voltak mások? Egyértelmű, hogy a hetven(két) tanítvány nem azonos a tizenkét tanítvánnyal, tehát egyrészt hozzájuk képest voltak mások, másrészt viszont a kifejezés utalás lehet a 9,52-ben említett névtelen követekre is.¹⁰

A szinoptikus keretet elhagyva, azonban annak időkeretében megmaradva, megemlíthetjük Pál apostol beszámolóját, aki 1Kor 15,5–6-ban a Jézus feltámadása utáni megjelenésének tanúi között említi ötszáz „testvért”, akiknek egyszerre mutatkozott meg Jézus. Az apostolok kiválasztása és a feltámadott Jézus megjelenése között bizonyos idő telt el, de semmi sem szól az ellen, hogy a szóban forgó ötszáz keresztyén közül egyesek ne lettek volna azok között, akik a tizenkettő kiválasztása után távoztak a hegyről. Időben később keletkezett az Apostolok Cselekedeteiről írt könyv, ezért itt megemlíthető, hogy az ApCsel 1,15 alapján húsvét után százhuszan gyűltek össze Péter jelenlétében, amikor megválasztották Mátyást a tizenkettedik apostolnak. Ehhez a százhusz tanítványhoz tarthatott a hetven(két) tanítvány,¹¹ és elméletileg ők is ott lehettek abban a sokaságban, amelyből Jézus kiválasztotta a tizenkét apostolt.

6. John NOLLAND: *Luke 1:1-9:20*. Word Biblical Commentary 35A, Dallas, Texas: Word Books, 1989. 246.
7. François BOVON: *Das Evangelium nach Lukas*. 1. Teilband, Lk 1,1-9,50. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament III/1, Zürich: Benziger Verlag, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1989. 281.
8. A ‘hetven’, vagy ‘hetvenkét’ tanítvány változat előfordulása között eléggé kiegyensúlyozott a helyzet. A δύο-t tartalmazza a p⁷⁵ B D 0181 stb., de nem szerepel a κ A C L W Q Y X stb.-ben. Bruce M. Metzger a ‘hetvenkét’ változatot részesíti előnyben: Bruce M. METZGER: *A textual commentary on the Greek New Testament*, London-New York: United Bible Societies, 1971³. 150–151.
9. Dennis M. SWEETLAND: „Following Jesus: discipleship in Luke–Acts,” *New Views on Luke and Acts*, ed. Earl Richard. Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 1990. 114.
10. Jack Dean KINGSBURY: *Conflict in Luke: Jesus, Authorities, Disciples*. MINNEAPOLIS: Fortress Press, 1991. 123; John Nolland: *Luke 9:21-18:34*. Word Biblical Commentary 35B, Dallas, Texas: Word Books, 1993. 550; Darrell L. Bock: *Luke*. Vol 2. 9:51-24:53. Baker Exegetical Commentary on the New Testament 3B, Grand Rapids, Michigan: Baker, 1996. 994.
11. Thomas J. LANE: *Luke and the Gentile Mission: Gospel anticipates Acts*, European University Studies series 23, Theology; vol. 571, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang, 1996. 128–129.

E. P. Sanders azt írja, hogy Jézus tudatában volt missziójának, ezért ígért hirdetett a népnek és gyógyította betegségeiket. Az igehirdetés és a gyógyítás időnként nagy tömegeket gyűjtött Jézus köré.¹² Téves lenne azt állítani, hogy az őt hallgató és általa meggyógyuló tömeg tagjai egytől egyig Jézus tanítványai voltak, de ugyanolyan hiba lenne, ha csak csodálkozó és csodaváró tömegként kezelnénk őket, mert bizonyára voltak közöttük olyanok, akik meghallották Jézus hívását és akár követték őt az úton, akár hazatértek, de a tanítványaivá váltak. Rainer Riesner és Gerd Theißen „szimpatizánsoknak” nevezi ezeket a tanítványokat, akik nem csupán Galileában (Mk 1,29–31; vö. Mt 8,14k; Lk 4,38k), hanem Júdeában (Mk 13,14; vö. Mt 24,16; Lk 21,21; Mk 14,3; vö. Mt 26,6; Lk 19,1–10) és a Tízvárosban (Mk 5,19k; vö. Lk 8,37–39) is éltek.¹³

Nőtanítványok

A görög-római világban a nők a társadalom perifériájára szorultak, mert a patriarchális beállítottságú rendszerben nem becsülték őket eléggé.¹⁴ Éppen ezért megdöbbentő, hogy Jézus teljesen másképp viszonyult a nőkhöz, mint kortársai. A legtöbb példát erre a Lukács evangéliumában találjuk. Lukács az egyetlen az Újszövetségben, aki a tanítvány szó női alakját is használja (μαθήτρια), amikor Tábitáról beszél (ApCsel 9,36).¹⁵ Azt olvassuk evangéliumában, hogy Jézus meggyógyít és feltámaszt asszonyokat és lányokat (Lk 4,38–39; 8,2.40–56; 13,10–17), példaként említi őket hitükért és kitartásukért (7,36–50; 8,42b–48; 18,1–8; 24,1–10), és egyesek közülük követik őt (8,1–3).¹⁶ A Jézust követő asszonyok helyzete különleges, mert azt olvassuk róluk, hogy „σὺν αὐτῶ”, tehát vele voltak. Ez a Lukács evangéliumában (vö. Lk 8,38; 9,18; 22,56) többet jelent, mint pusztán jelenlétet, ez a tanítványi mivóltra utal.¹⁷ Voltak asszonyok, akik anyagiakkal támogattak rabbikat és

12. E. P. SANDERS: *Jesus and Judaism*. London: SCM Press Ltd, 1985. 158–159; Michael James WILKINS: *Following the Master: Discipleship in the Steps of Jesus*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1992. 109.

13. Rainer RIESNER: *Jesus als Lehrer*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 2. Reihe 7, Tübingen: J. C. B. Mohr /Paul Siebeck/, 1981. 487; Gerd THEIßEN: *Soziologie der Jesusbewegung: Ein Beitrag zur Entstehungsgeschichte des Urchristentums*, Theologische Existenz heute 194, München: Chrs. Kaiser Verlag, 1977. 21–26.

14. LÉSZAI Lehel: „A keresztyén házirend a házitáblák tükrében.” Református Szemle, LXXXVII. évf. 6. szám, 1994. nov-dec. 400–401.

15. Joseph A. FITZMYER: *Luke the Theologian*. London: Geoffrey Chapman, 1989. 119; LENKEYNÉ Semsey Klára: *A nők az Újszövetségben, az Újszövetség a nőkről*. Budapest: A Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 1993. 201–202.

16. Joel B. GREEN: *The theology of the Gospel of Luke*, New Testament Theology. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 91–94.

17. Martin HENGEL: „Maria Magdalena und die Frauen als Zeugen,” *Abraham unser Vater*, Feßtschrift für O. Michel, hrsg. von O. Betz et. al. Arbeiten zur Geschichte des Spätjudentums und Urchristentums 5 (1963): 243–256; Rosalie RYAN: „The Women from Galilee and Discipleship in Luke,” *Biblical Theology Bulletin* 15, No. 2 (1985): 56–59.

tanítványaikat, de soha sem számítottak egy rabbi tanítványának. Lukács szóhasználata arra enged következtetni, hogy ezek a nők viszont Jézus tanítványai voltak. Követték őt és vagyonukból szolgáltak neki. Ez azt jelenti, hogy nem mondtak le vagyonukról, hanem abból szolgálva tették lehetővé Jézus és a tanítványai számára, hogy zavartalanul, anyagi gondok nélkül hirdethessék az igét.¹⁸ Márk azt jegyezte fel, hogy „ἠκολούθηον αὐτῷ – követték őt” és „διηκόνουν αὐτῷ – szolgáltak neki” (Mk 15,41). Az „ἀκολουθέω” ige nem csupán követést jelent, hanem odaadást, odaszánást, elkötelezést is.¹⁹ A „διακονέω” ige itt nem cselédi munkára kell vonatkoztatni, hanem arra a szolgálatra kell gondolni, ami a tanítványság lényege (Lk 22,25–27).²⁰ Ezen nők közül egyesek egészen Jeruzsálemig követték Jézust, szemtanúi voltak a megfeszítésének és elsőként jelen az üres sírnál a feltámadás után (Mk 15,40–47; vö. Lk 23,49,55; 24,9). Ez azért is fontos, mert a (férfi) tanítványok elhagyják Jézust és elmenekülnek (Mk 14,50).²¹ Elisabeth Schüssler-Fiorenza nem ért egyet a magyarázók többségével, hogy Lukács pozitívan értékelné a nők szerepét Jézus környezetében. Szerinte a nők a keresztyén közösséghez tartoztak, de nem voltak Jézus tanítványai. Felhívja a figyelmet arra, hogy Lukács nem úgy jellemzi őket, ahogy Márk evangéliumában találkozunk velünk, tehát mint akik Jézust tanítványokként követték volna. Ők elsősorban hálásak voltak a megtapasztalt gyógyulásért és ezért tehetős jötevőkként szolgáltak Jézusnak.²² Nagyon megbotránkoztató lehetett, hogy Jézus követői között asszonyok is voltak. Az elején még a tanítványok is megütköztek, amikor mesterük szóba elegyedett a samáriai asszonnyal (Jn 4,27). Magdalai Mária a múltjának köszönhetően még inkább szemet szúrhatott. Johanna a felsőbb társadalmi rétegekből származott. Nem tudunk semmit Zsuzsánna múltjáról, de rajta kívül „sok más asszony is” tartozott ehhez a csoporthoz (Mk 15,41; vö. Mt 27,55; Lk 23,49). Itt is bizonyítékát találjuk annak, hogy Jézus újszerű hozzáállásának köszönhetően a gyülekezeten belül megszűnnek a társadalmi osztályok között fennálló különbségek, a szociális válaszfalak, és egymástól sok mindenben elütő férfiak és nők egy közösséggé kovácsolódnak.²³

18. Kyoung-Jin KIM: *Stewardship and Almsgiving in Luke's Theology*. Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 155, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998. 103–104.

19. Elizabeth Struthers MALBON: „Fallible Followers: Women and Man in the Gospel of Mark,” *Semeia* 28, 1983. 41.

20. WILKINS: *Following...* 127–130; Elisabeth Schüssler-Fiorenza kimutatja 1977-ben írt cikkében, hogy „Az újszövetségi görögben a διακονος megnevezés elsősorban nem szolgát, vagy diakónust jelent, hanem hírnököt, hivatalos küldöttet, megbízottat.” Elisabeth SCHÜSSLER-FIORENZA: „The Apostleship of Women in Early Christianity,” *Women Priests: A Catholic Commentary on the Vatican Declaration*. Ed. Leonard Swidler and Arlene Swidler, New York: Paulist Press, 1977. 137.

21. Paul J. ACHTEMEIER: *Mark*. Proclamation Commentaries, Philadelphia, Pennsylvania: Fortress Press, 1975. 94.

22. Elisabeth SCHÜSSLER-FIORENZA: *But She Said: Feminist Practices of Biblical Interpretation*. Boston: Beacon, 1992. 63.

23. Ben WITHERINGTON: *Women in the Ministry of Jesus: A Study of Jesus' Attitude Toward Women and Their Roles as Reflected in His Earthly Ministry*, Society for New Testament Studies

A Jézust követő asszonyok nem tartoztak az apostolok közé, de a szélesebb tanítványi kör tagjai voltak. Sok vélemény hangzott el arról, hogy mi is volt pontosan a szerepük ezen az úton, amelyen Jézust elkísérték. Egyesek azt állítják, hogy mivel ők is tanítványok voltak, természetes, hogy Jézus őket is bevonta az igehirdetés szolgálatába az apostolok mellett.²⁴ Ez talán túl merész kijelentés, másrészt viszont az a vélemény is elhangzott, hogy nem csupán azért voltak Jézussal és az apostolokkal, hogy ételt készítsenek számukra és mossanak rájuk.²⁵ A Lk 8,3-ban csak annyi áll, hogy „szolgáltak neki vagyonukból”. Lk 24,1–11 arról tudósít, hogy az üres sírhoz járuló asszonyokat az angyalok emlékeztetik Jézus Galileában elhangzó tanítására és ők az elsők, akik a hitetlenkedő apostoloknak beszámolnak feltámadásáról. Húsvét után feltételezhető, hogy az asszonyok is hirdették az örömhírt, ahogy tették az apostoloknak is.²⁶ Azáltal, hogy Jézus a nőket a mozgalom egyenrangú tagjainak tekinti, megkérdőjelezi az antik társadalom patriarchális struktúráit.²⁷ Jóllehet Jézus jó néhány társadalmi korlátot figyelmen kívül hagyott azáltal, hogy elfogadta őket követőinek,²⁸ sajnálattal kell megállapítanunk, hogy mégsem találjuk őket a tizenkettes körben.

Galilea

Márk beszámolója szerint Keresztelő János börtönbe vetése után Jézus elment Galileába,²⁹ ahol elhívta első tanítványait (Mk 1,14.16; vö. Mt 4,12.18; Lk 4,14; 5,4). Lukácsnál azt olvassuk, hogy a negyvennapos böjt után a Lélek erejével tért vissza Galileába. János is beszámol arról, hogy Jézus Galileában hívta el tanítványait, akik onnan is származtak (Jn 1,44–45). Máté megindokolja Jézus galileai működését (Mt 4,13–16), és azt az ézsaiási prófécia (Ézs 9,1–2 / Ézs 8,23–24/) beteljesedésének tekinti: „Zebulon földje és Naftáli földje, a Tenger melléke, a Jordánon túl, pogányok Galileája! A nép, amely sötétségben lakott, nagy világosságot látott, és akik a halál földjén és árnyékában laktak, azoknak világosság támadt.” Egyesek szerint Ga-

Monograph Series 51, Cambridge: Cambridge University Press, 1984. 118; KINGSBURY: *Luke*. 114.

24. SUSANNE HEINE: *Women and Early Christianity: A Reappraisal*. Trans. John Bowden, Minneapolis: Augsburg, 1988. 60–62.

25. Lásd David C. Sim cikkét, amelyben nem ért egyet Ben Witheringtonnal, aki a nők hagyományos háziasszony szerepe mellett érvelt: SIM: „The Women Followers of Jesus: The Implications of Luke 8:1–3,” *The Heythrop Journal* 30 (Ja 1989): 51–62; Ben III. WITHERINGTON, „On the Road with Mary Magdalene, Joanna, Susanna, and Other Disciples – Lk 8,1–3,” *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* 70 (1979): 243–248; idem: *Women*. 118.

26. Robert J. KARRIS: „Women and Discipleship in Luke.” *Catholic Biblical Quarterly* 56, 1994. 14–16.

27. Martin MEISER: „Az újabb Jézus-kutatás irányzatai. Jézus – korának szellemi áramlatai között.” *Studia Biblica Athanasiana* 2, 1999. 106.

28. Donald SENIOR & Carroll STUHLMUELLER: *The Biblical Foundations for Mission*. London: SCM Press Ltd, 1983. 261.

29. Jack Dean Kingsbury megjegyzi, hogy Jézus nem csupán Galileából hívta el tanítványait, hanem ő is felismerhető volt galileai kiejtéséről: KINGSBURY, *Luke*... 18.

lileát inkább teológiai, mintsem földrajzi fogalomnak kell tekinteni.³⁰ Ulrich Luz szónvá teszi, hogy Jézus Galileában nő fel, innen keresi fel Keresztelő Jánost a Jordánnál (Mt 3,13), Galileában hívja el első tanítványait (4,18), tevékenységének megkezdése előtt pedig Názáretből Kapernaumba megy, ahol lakott is Máté szerint (17,24–25). Galilea egyértelműen zsidó terület. Miért említi akkor a „pogányok Galileájaként?” Ulrich Luz azt válaszolja kérdésére, hogy ezzel is jelezni akarta: az itt kifejtett tevékenységének haszonélvezői a pogányok lesznek. Az evangélium végén, amikor elküldi tanítványait a pogányokhoz, világossá válik ennek értelme.³¹ A tizenkét tanítvány többsége Galileából származott, pontosabban Kapernaumból és Betsaidából.³² Gerhard Lohfink megemlíti, hogy bizonyos tények utalása szerint Jézus tudatosan választotta tanítványait az ország különböző vidékeiről és a zsidóság különböző csoportjaiból. Ezt azért tette, hogy váljék világossá az egész Izrael összegyűjtésének szándéka.³³ Oscar Cullmann felveti a kérdést, hogy a szinoptikus evangéliumok beszámolóí szerint Jézusnak az apostolokon kívül, akik a zsidóságból származtak, lettek volna olyan tanítványai is, akik a zsidóság körül lakó népekből származtak. Ő is elismeri, hogy az apostolok földrajzilag Galileából származtak, de mellettük voltak olyan tanítványok, akik Jeruzsálemből származtak, és olyanok, akik a nonkonformista zsidóságot képviselték.³⁴

Következtetés

Kutatásunk során láttuk, hogy Jézus elhívását és küldetését a tanítványok elhívása és kiválasztása követte. Jézus szuverén jogánál fogva hívta el és választotta ki a tanítványait. Elhívásuk némely beszámolóban emlékeztet az ószövetségi próféták elhívására. Tanítványainak nem kellett próbaidőt kiállniuk, mint a qumráni Igazság Tanítója követőinek, ugyanakkor nem is a törvény tanulmányozása végett nyertek elhívást, mint a rabbi-tanítványok. A rabbi nem magukhoz igyekeztek kötni a tanítványaikat, hanem a Tórához való hűségre nevelték őket. Éppen ezért természetes volt, hogy a rabbi-tanítvány másik rabbit keressen, ha úgy gondolta, hogy ott jobb kiképzést nyerhet. A görög filozófusok célja sem a tanítványok önmagukhoz édesgetése, hanem az igazság keresésére való nevelés volt, mely mindkettejük felett állt.³⁵ Jézus nem elméleti tanítás átadása végett hívta el tanítványait – akik közül egyesek Keresztelő János tanítványi seregéből kerültek hozzá –, hanem szolgálata folytatásáért. Elhívásuk során szakítaniuk kellett foglalkozásukkal, lakóhelyükkel, családtagjaikkal, egyszóval mindennel, de még saját életükről is le kellett mondaniuk.

Mindhárom szinoptikus evangélista feljegyezte kisebb-nagyobb eltérésekkel a tizenkét tanítvány névsorát (Mk 3,16–19; Mt 10,2–4; Lk 6,14–16; lásd még ApCsel 1,13). Figyel-

30. DONALDSON: „Called...” 76.

31. Ulrich LUZ: *The Theology of the Gospel of Matthew*. Cambridge: University Press, 1995. 28–29.

32. WILKINS: *Following...* 105.

33. Gerhard LOHFINK: *Jesus and Community*. Translated by John P. Galvin. Philadelphia: Fortress Press, 1984. II.

34. Oscar CULLMANN: *Der johanneische Kreis*. Tübingen: J. C. B. Mohr /Paul Siebeck/, 1975. 96.

35. Ibid. 85.

mesebb vizsgálódás után megállapítható, hogy mely tanítványok szerepelnek különböző névvel a felsorolásokban. Jézus tizenkét tanítványt hívott el, ezzel is jelezve, hogy igényt tart Izrael mind a tizenkét, a történelem során nagyrészt lemorzsolódott törzsére, és tanítványai által Isten régi-új népét gyűjti üdvösségre. A tanítványok között voltak szegények és gazdagok, és különböző mesterséget űzők sorából származók. Volt közöttük a Római Birodalmat fenntartások nélkül kiszolgáló vámszedő, és a zsidók radikális pártjához tartozó zelóta. Jézus mindezeket az embereket maga köré gyűjtötte és más emberekké formálta. Sokan kérdőjelezték meg a tizenkettes tanítványi kör előállításának időpontját azt állítván, hogy az a húsvét utáni gyülekezet hitének, vagy Márk evangélista fantáziájának lecsapódása és húsvét előttre való helyezése. Több feltételezés és vonzónak tűnő hipotézis ellenére sem vonható kétségbe, hogy a tizenkét tanítványt Jézus hívta el és választotta ki húsvét előtt. Kiválasztásuk nagyobb tanítványi körből történt. Nem mindenkinek kellett mindenét elhagyva követnie őt, mert sok letelepedett tanítványa is volt, rajtuk kívül pedig nőtanítványai, akik vagyonukból szolgálva követték őt.³⁶ A tanítványok földrajzilag Galileából származtak, és ebben utalást fedezhetünk fel a későbbi missziójukra.

Felhasznált irodalom

- ACHTEMEIER, Paul J.: *Mark. Proclamation Commentaries*, Philadelphia, Pennsylvania: Fortress Press, 1975.
- BOCK, Darrell L.: *Luke. Vol 2. 9:51–24:53. Baker Exegetical Commentary on the New Testament 3B*, Grand Rapids, Michigan: Baker, 1996.
- BOVON, François: *Das Evangelium nach Lukas. 1. Teilband, Lk 1,1–9,50. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament III/1*, Zürich: Benziger Verlag, Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1989.
- CULLMANN, Oscar: *Der johanneische Kreis*. Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck/, 1975.
- DONALDSON, James: *“Called to Follow: A Twofold Experience of Discipleship in Mark.” Biblical Theology Bulletin 5 no. 1, 1975. 67–77.*
- FITZMYER, Joseph A.: *Luke the Theologian*, London: Geoffrey Chapman, 1989.
- GREEN, Joel B.: *The theology of the Gospel of Luke*, New Testament Theology. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- GRUNDMANN, Walter: *Das Evangelium nach Markus. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament*, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt Berlin, 1977⁷.
- HEINE, Susanne: *Women and Early Christianity: A Reappraisal*. Trans. John Bowden, Minneapolis: Augsburg, 1988.

---

36. LENKEYNÉ, A nők... 151–152.

- HENGEL, Martin: „Maria Magdalena und die Frauen als Zeugen,” *Abraham unser Vater*, Festschrift für O. Michel, hrsg. von O. Betz et. al. Arbeiten zur Geschichte des Spätjudentums und Urchristentums 5, 1963.
- HOOKE, Morna D.: *The Gospel According to St Mark*. Black's New Testament Commentaries, London: A & C Black, 1991.
- JOHNSON, Sherman Elbridge: *A Commentary on the Gospel according to St. Mark*. Black's New Testament Commentaries, London: Adam & Charles Black, 1960.
- KARRIS, Robert J.: „Women and Discipleship in Luke.” *Catholic Biblical Quarterly* 56, 1994. 1–20.
- KIM, Kyoung-Jin: *Stewardship and Almsgiving in Luke's Theology*. Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 155, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998.
- KINGSBURY, Jack Dean: *Conflict in Luke: Jesus, Authorities, Disciples*. Minneapolis: Fortress Press, 1991.
- LANE, Thomas J.: *Luke and the Gentile Mission: Gospel anticipates Acts*. European University Studies series 23, Theology; vol. 571, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, New York, Paris, Wien: Peter Lang, 1996.
- LANE, William L.: *The Gospel According to Mark*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company, 1974.
- LENKEYNÉ Semsey Klára: *A nők az Újszövetségben, az Újszövetség a nőkről*. Budapest: A Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, 1993.
- LÉSZAI Lehel: „A keresztyén házi rend a házitáblák tükrében.” *Református Szemle*, LXXXVII. évf. 6. szám, 1994. nov-dec. 400–406.
- LOHFINK, Gerhard: *Jesus and Community*. Translated by John P. Galvin. Philadelphia: Fortress Press, 1984.
- LUZ, Ulrich: *The Theology of the Gospel of Matthew*. Cambridge: University Press, 1995.
- MALBON, Elizabeth Struthers: „Fallible Followers: Women and Man in the Gospel of Mark,” *Semeia* 28, 1983. 29–48.
- MARSHALL, I. Howard: *The Gospel of Luke. A Commentary on the Greek Text*. The New International Greek Testament Commentary, Exeter: The Paternoster Press, 1978.
- MEISER, Martin: „Az újabb Jézus-kutatás irányzatai. Jézus – korának szellemi áramlatai között.” *Studia Biblica Athanasiana* 2, 1999. 99–153.
- METZGER, Bruce M.: *A textual commentary on the Greek New Testament*, London-New York: United Bible Societies, 1971³.
- NINEHAM, Dennis Eric: *The Gospel of St. Mark*. The Pelican Gospel Commentaries, London: Adam & Charles Black, 1968².
- NOLLAND, John: *Luke 1–9:20*. Word Biblical Commentary 35A, Dallas, Texas: Word Books, 1989.

- NOLLAND, John: *Luke 9:21–18:34*. Word Biblical Commentary 35B, Dallas, Texas: Word Books, 1993.
- RIESNER, Rainer: *Jesus als Lehrer*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 2. Reihe 7, Tübingen: J. C. B. Mohr /Paul Siebeck/, 1981.
- RYAN, Rosalie: „*The Women from Galilee and Discipleship in Luke*,” *Biblical Theology Bulletin* 15, No. 2, 1985. 56–59.
- SANDERS, E. P.: *Jesus and Judaism*. London: SCM Press Ltd, 1985.
- SCHÜSSLER-FIORENZA, Elisabeth: „*The Apostleship of Women in Early Christianity*,” *Women Priests: A Catholic Commentary on the Vatican Declaration*. Ed. Leonard Swidler and Arlene Swidler, New York: Paulist Press, 1977.
- SCHÜSSLER-FIORENZA, Elisabeth: *But She Said: Feminist Practices of Biblical Interpretation*. Boston: Beacon, 1992.
- SENIOR, Donald & Carroll STUHLMUELLER: *The Biblical Foundations for Mission*. London: SCM Press Ltd, 1983.
- SIM, David C.: „*The Women Followers of Jesus: The Implications of Luke 8:1–3*.” *The Heythrop Journal* 30, January 1989. 51–62.
- SWEETLAND, Dennis M.: „*Following Jesus: discipleship in Luke–Acts*,” *New Views on Luke and Acts*. Ed. Earl Richard. Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, 1990.
- THEISSEN, Gerd: *Soziologie der Jesusbewegung: Ein Beitrag zur Entstehungsgeschichte des Urchristentums*, *Theologische Existenz heute* 194, München: Chrs. Kaiser Verlag, 1977.
- VINCENT, John James: *Disciple and Lord: The Historical and Theological Significance of Discipleship in the Synoptic Gospel*. Dissertation zur Erlangung der Doktorwuerde der Theologischen Fakultät der Universität Basel, Sheffield: Sheffield Academy Press, 1976.
- WILKINS, Michael James: *Following the Master: Discipleship in the Steps of Jesus*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1992.
- WITHERINGTON, Ben: „*On the Road with Mary Magdalene, Joanna, Susanna, and Other Disciples – Lk 8,1–3*.” *Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche* 70, 1979. 243–248.
- WITHERINGTON, Ben: *Women in the Ministry of Jesus: A Study of Jesus' Attitude Toward Women and Their Roles as Reflected in His Earthly Ministry*, *Society for New Testament Studies Monograph Series* 51, Cambridge: Cambridge University Press, 1984.